

Axelle Vanquaille

START TO DRAW

Visueel communiceren
op het werk

INHOUD

Dit boek is echt iets voor jou als je ...	6
INLEIDING	8
Hoe dit boek tot stand kwam	10
Waarom tekenen werkt	13
Een snapshot van ons leven vandaag	15
Tekenen op het werk	17
WAT?	19
Geef het kind een naam	20
WAAROM?	25
Een lerares op missie	26
Waar wacht je nog op?	30
Wie waagt die wint	32
WEES VOORBEREID	35
Ga niet naar de oorlog zonder wapens	36
Wees slimmer dan Murphy	40

HOE?	45
Letters met betekenis	47
Mensen houden van mensen	50
Zo word je een icoon	59
Antropomorfisme	68
Om in te lijsten	70
Weg met saaie lijstjes	74
Meer impact met kleur	76
Breng diepte met schaduw	81
Vertel meer met verbindingen	83
Koester witruimte	85
VAARDIGHEDEN	87
Je hoeft niet (alleen) te kunnen tekenen	88
En nu aan het werk	92
ACTIE	105
Oefening baart kunst	106
FAAL	111
Perfectie is saai	113
Faal elegant	115
Bibliografie	118
Mijn inspiratiebronnen	119
Met dank aan ...	120

DIT BOEK IS ECHT IETS VOOR JOU ALS JE ...

- Leiding geeft en je team wilt betrekken in je verhaal
- Student bent en notities wilt maken waar anderen geld voor willen geven
- Presentaties wilt geven die letterlijk blijven hangen
- Je communicatievaardigheden stevig wenst op te krikken
- Lesgeeft en studenten beter bij de les wilt houden
- Consulent bent en wilt tonen dat je het onderwerp begrepen hebt
- Een trainer of coach bent die zich wilt onderscheiden van de rest
- Je beter kunt uitdrukken of nadenken als je tekent
- Graag tekent of een creatieve uitlaatklep zoekt

Vink aan waarom dit boek écht iets voor jou is.

Of ben je misschien een van de vijf op honderd mensen die helemaal niet visueel zijn? Koop dit boek dan niet voor jezelf. Geef het cadeau en maak er iemand anders blij mee!

INLEIDING

Er was eens een tiener die naar een strenge katholieke meisjesschool ging. Op een warme, zwoele namiddag waarop ze nauwelijks haar aandacht bij de les kon houden, vertelde haar muzieklerares de klas over *Peter en de wolf*, een muzikaal sprookje dat Sergej Prokofjev in 1936 voor het Jeugdtheater van Moskou schreef. Het was een eenvoudig en meeslepend verhaal, voornamelijk bedoeld voor kinderen. Het stuk werd een wereldwijd succes en betoverde jong en oud.

Het meisje keek in haar handboek dat open op haar bank lag. Tientallen bladzijden met daarop de monotone uitleg van de lerares. De woorden en letters dansten voor haar ogen. Ze bladerde verder naar een willekeurige lege bladzijde en begon te tekenen. Peter verscheen als eerste op de pagina, daarna volgde het bos waar de jongen tegen het advies van zijn grootvader naartoe gaat. En ten slotte alle andere personages uit het verhaal: de wolf, de eend, de vogel en vervolgens ook de instrumenten: de hobo, de klarinet, de dwarsfluit ... Het meisje ging helemaal op in het verhaal, als in een droom.

Maar die droom werd ruw verstoord toen de lerares voor haar tafeltje verscheen. 'Wat ben jij in hemelsnaam aan het doen?' vroeg ze. 'Moet je niet opletten? Tekenendoe je in de tekenles, niet tijdens de muziekles!'

Het meisje was helemaal in de war ... Ze had nog nooit zo aandachtig geluisterd in een les.

Vijfentwintig jaar later maakt datzelfde meisje – intussen een ervaren organisatiecoach – kennis met *visueel faciliteren*. Ze ontdekt dat tekenen in het bedrijfsleven inspirerend kan werken, net als *Peter en de wolf*: eenvoudig en meeslepend voor jong en oud. Die dag besluit ze nooit meer te stoppen met tekenen.

PETER en de WOLF

HOE DIT BOEK TOT STAND KWAM

Zodra ik van visuele verslaggeving had geproefd, wilde ik mijn ervaringen en tips met anderen delen. Telkens ik merkte hoeveel invloed tekeningen hadden, dacht ik: dit zou iedereen moeten kunnen leren.

Zo werd het mijn missie om jaarlijks minstens duizend mensen aan het tekenen te krijgen ... Niet als een kunstvorm, maar als een manier om efficiënt te communiceren. Want eerlijk, ik heb al te veel workshops bijgewoond die weinig impact hadden op de deelnemers. Of presentaties die de dag nadien al vergeten zijn. Ik ben ervan overtuigd dat als we met z'n allen tekeningen als communicatiemiddel op het werk gebruiken, dat vele van die zinloze vergaderingen en presentaties voorgoed verleden tijd zijn.

Vanuit deze overtuiging begon ik enkele jaren geleden opleidingen en workshops te geven, zodat mensen zelf konden ervaren hoe snel je kunt leren tekenen. Heel wat studenten vroegen naar een werkboek met al mijn tips en ervaringen. En zo was het zaadje voor dit boek geplant. Het zou een vlot leesbaar boek worden, boordevol goede raad. Een boek waarin ik de basisbeginselen van het tekenen uitleg en de meest gestelde vragen beantwoord. Dat bleek iets makkelijker gezegd dan gedaan. Er gingen bijna drie jaren voorbij tot op een dag een vriendin van me, Caroline, me hielp om het doel en de inhoud van het boek te bepalen. Ze had een aantal van mijn cursussen en workshops gevolgd en vatte de belangrijkste inzichten en de meestgestelde vragen samen. Ze bleef me aansporen en hielp me met schrijven. Dankzij haar enthousiasme is het me uiteindelijk gelukt.

Ik hoop dat je dit boek met veel plezier zult lezen en wens je vooral veel tekenplezier.

WAAROM TEKENEN WERKT

We zijn van nature visueel ingesteld.

Leuke weetjes:

1. Het netvlies van het oog is een uitgroei van de hersenen. De helft van onze hersenen houdt zich bezig met visuele informatie verwerken.
2. De neuronen voor deze functie nemen ongeveer 30% van de cortex in beslag, terwijl ze slechts 8% voor tast gebruiken en 3% voor gehoor.
3. Zelfs als we een beeld maar 13 milliseconden zien, kunnen onze hersenen het herkennen.*
4. Minstens 65% van de mensen leert op een visuele manier. Dat bleek uit een onderzoek van dr. Richard Felder in de jaren tachtig. Daarmee legde hij de basis voor het inzicht dat we verschillende leerstijlen hebben. Nader onderzoek toonde aan dat misschien zelfs acht op de tien mensen een visuele leerstijl hebben, nog meer dus dan dr. Felder oorspronkelijk dacht.
5. Mensen kunnen verbazend goed beelden onthouden. We kunnen ons zo'n tweeduizend plaatjes met een nauwkeurigheid van minstens 90% herinneren.
6. Presentaties met beeldmateriaal zijn 43% overtuigender dan presentaties met tekst.
7. Wat onze ogen zien, beïnvloedt wat we horen. Als we iemands lippen zien bewegen maar een ander geluid te horen krijgen, kan het zijn dat onze hersenen worden misleid en dat we het verkeerde geluid horen. Dat wordt het McGurk-effect genoemd, naar de wetenschapper die het fenomeen ontdekte.

Dit alles verklaart waarom een beeld meer zegt dan duizend woorden.

*(T. Romih, ph.d. in Nanotoxicologie, Seyens.com, 2016)

Tekeningen stimuleren en versterken dialoog en helpen ons om:

- informatie te onthouden
- ingewikkelde informatie en ideeën te ordenen en te vereenvoudigen
- informatie beter te begrijpen
- te praten én te luisteren

En bovenal ...

het is een universele taal! Je hoeft niet dezelfde taal te spreken om een beeld te begrijpen.

De kracht van een beeld

- Een tekening vat de essentie van een verhaal
- Het geeft een woord meer betekenis
- Onze hersenen verwerken visuele stimuli sneller
- Het maakt moeilijke onderwerpen toegankelijker
- Het is universeel
- Het trekt de aandacht
- Je koppelt meteen terug wat je hebt gehoord en kunt om feedback vragen
- Je kunt je makkelijker herinneren wat er werd gezegd
- Nog belangrijker ... het is leuk!

Wist je dat?

Tekenen is een van de oudste vormen van menselijke expressie. De eerste overblijfselen, rotstekeningen, dateren van zo'n 30.000 jaar geleden, wat veel ouder is dan de eerste geschreven communicatie. Deze tekeningen, die pictogrammen worden genoemd, stellen voorwerpen en abstracte concepten voor.

EEN SNAPSHOT VAN ONS LEVEN VANDAAG

We leven in een wereld die snel verandert. We hebben heel veel informatie binnen handbereik en verwachten dat die duidelijk en beknopt wordt voorgesteld 'hier en nu'. We lezen zelden een artikel helemaal van begin tot eind. We bekijken en delen filmpjes in een paar minuten tijd. Door deze evolutie is onze aandachtsboog de afgelopen jaren gedaald tot slechts acht seconden, wat minder is dan die van een goudvis. Dit betekent dat we steeds meer moeite hebben om ons lang op één ding te concentreren.

Het spreekt voor zich dat het vandaag een enorme uitdaging is de aandacht van je publiek te krijgen én vast te houden.

Je hebt vast al gemerkt dat je meer likes krijgt op sociale media als je foto's toevoegt dan als je beperkt tot tekst. Dit fenomeen heet het **picture superiority effect**. Door verhalen te vertellen in combinatie met beelden, in dit geval tekeningen, trek je dus beduidend meer aandacht.

Samengevat: we leven duidelijk in een visuele cultuur. En toch hebben de meesten van ons nog geen eenvoudige manier gevonden om gedachten in tekeningen om te zetten. We missen dus een tool of techniek om visueel te communiceren.

En dat vind ik nu net erg boeiend. Want ooit, als kind, hebben we allemaal wel getekend en het voelde voor de meesten van ons natuurlijk aan. Naarmate we volwassen werden, hebben we tekenen geschraapt uit onze waaier aan communicatievaardigheden. Het merendeel van ons is er simpelweg mee gestopt.

Hoe ben je hier ingerold?

In 2010 nam ik deel aan een conferentie over conflictbemiddeling. Tijdens dat congres zag ik voor het eerst een graphic recorder aan het werk. Ze luisterde naar de sprekers en vatte alles live samen op een groot blad papier. En ik zei tegen mezelf: als dat je job is, ben je vast de gelukkigste persoon op aarde ... en ik was zelfs een beetje jaloers. Een paar maanden later hoorde ik dat ze een opleiding van twee dagen gaf over het onderwerp, en dus schreef ik me in. Na die opleiding was ik helemaal bezeten. Ik begon te pas – en soms ook wel eens te onpas – te tekenen tijdens de uitoefening van mijn job. Totdat ik besliste er gewoon mijn job van te maken. Vanaf toen is de bal echt aan het rollen gegaan.

TEKENEN OP HET WERK

De moderne aanpak om tekeningen te gebruiken ter ondersteuning van bedrijfsveranderingsprocessen, transformatie en strategie ontstond in de jaren zestig en zeventig in de San Francisco Bay Area. Pioniers als Michael Doyle, David Straus, David Sibbet, Geoff Ball, Doug Engelbart en MG Taylor experimenteerden – allemaal in andere sectoren – met deze aanpak om doeltreffender te kunnen samenwerken. Aan de andere kant van de oceaan ontwikkelde Tony Buzan in het Verenigd Koninkrijk het concept van mindmappen – een manier om inhoud te verwerken en te structureren op een ‘breinvriendelijke’ manier.

De nadruk lag op het verbeteren van de effectiviteit van vergaderingen en processen. Daarom maakten velen van hen sjablonen, iconen en kaarten om de groepsdynamiek te ondersteunen en structureren.

In de jaren tachtig kenden de wereld van consulting en facilitatie een enorme groei. Visueel faciliteren surfte mee op dit succes en tegen de jaren negentig hadden de visuele methodologieën veel succes. Vandaag zijn **visuele verslaggeving** en **visueel faciliteren** waardevolle skills, met vele toepassingen in veel verschillende sectoren. Duizenden mensen zijn vandaag de dag professioneel aan de slag als *visual practitioner* en de groep wordt alsmaar groter.

In dit werkveld worden verschillende definities gebruikt, afhankelijk van je werkwijze en de rol die je vervult. In wat volgt licht ik enkele definities toe die je vaak tegenkomt in het speelveld van visual practitioners.

FLEEK

WHAT

WHAT STORIES ARE IN YOUR BACKPACK

WHAT'S YOUR

RYFIELD

HOW

ADD...

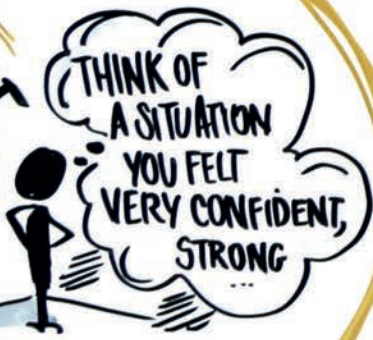
EMOTIONS

THAT REMINDS ME OF A STORY...

MINDSET

IVE THAT
MENT AGAIN

THINK OF A SITUATION YOU FELT VERY CONFIDENT, STRONG ...

PURPOSE OF STORIES

INFORM * INSPIRE
KNOWLEDGE * STORYTELLING EXPERIENCE

PEOPLE WILL FORGET WHAT YOU SAID OR DID BUT THEY WILL NEVER FORGET HOW YOU MADE THEM FEEL

...RIFY

max

FALLING ACTION

DEVELOPE

DRAMA ARC

...ails

... * ...ING ...ES

SPEAK WITH IMPACT

USE YOUR FACE
WAKE UP YOUR FACE

KE
your SPACE

DYNAMIC OF

VS

PARADISE
THE DASHBOARD LIGHT

WAT?

SETTING ELEMENTS

THEY

CONFLICT
(INTERNAL/EXTERNAL)

SOMEBODY WANTED BUT SO...

ENTERTAIN *
STORYTELLING WITH HUMOR

PERSUADE
KNOWLEDGE & STORYTELLING

Fin

GEEF HET KIND EEN NAAM

Als je wat googelt over visuele communicatie of zakelijk tekenen kom je ongetwijfeld de volgende termen tegen:

- Visual harvesting
- Visueel verslag
- Visueel faciliteren
- Sketch notes
- Droedelen
- En nog veel meer ...

Hoewel ze in grote lijnen hetzelfde betekenen, verwijzen die benamingen naar de uiteenlopende toepassingen en rollen die je kunt aannemen als visueel practitioner.

Ik geef wat duiding bij vijf veelvoorkomende benamingen:

- **Visual harvesting** is de naam die mijn collega Martine Vanremoortele bedacht toen ze in 2010 startte met visuele verslaggeving. Intussen wordt de naam steeds meer door verschillende mensen gebruikt als overkoepelende term voor de verschillende toepassingen die er zijn en die hieronder worden toegelicht.
- **Visueel faciliteren:** de tekenaar is tegelijk de facilitator of de begeleider van het overleg (al dan niet in samenwerking met andere facilitators) alsook de persoon die het visuele verslag voorziet met de belangrijkste inzichten en beslissingen die dankzij de conversatie naar boven komen. De visuele facilitator gebruikt vaak visuele posters, invulsjablonen enzovoort om het denkproces en de dialoog te ondersteunen.

- **Visual/graphic recorder:** dit noemen we ook wel 'de vlieg op de muur'. De tekenaar luistert en vertaalt wat hij of zij hoort, ziet en ervaart naar beelden. Het proces wordt niet geleid door de tekenaar. Hij of zij vertaalt wat er wordt gezegd, wat er gebeurt en wat men ervaart naar beelden en woorden, zodat alles visueel tot leven komt. De tekeningen worden op een groot vel papier gemaakt, een foambord of een iPad, zodat de deelnemers de visualisering kunnen volgen. Deze taak wordt ook wel eens beschreven als *scribing*.
- **Sketch notes** zijn vergelijkbaar met visuele verslaggeving, maar vaak op kleinere schaal (zoals op papier of op een iPad). Het publiek kan de tekenaar en tekeningen vaak niet zien. De tekeningen worden vervolgens verwerkt, bijvoorbeeld in een verslag, filmpje of presentatie.
- **Droedels** zijn aantekeningen, tekeningen of schetsen die mensen voor zichzelf maken om beter te kunnen luisteren, informatie te kunnen opslaan of nieuwe ideeën te stimuleren. Verschillende studies hebben aangetoond dat ze onmisbaar zijn om informatie te onthouden, zich te concentreren en nieuwe ideeën te creëren. Deze aantekeningen zijn meestal niet bedoeld om te delen met een groep en zijn vooral ter ondersteuning van de persoon die ze maakte.
- Naast bovenvermelde benamingen kunnen tekeningen natuurlijk ook gebruikt worden als pure illustraties bijvoorbeeld om presentaties en opleidingen visueel aantrekkelijker en duidelijker te maken.

Mijn mama luistert naar ingewikkelde verhalen van belangrijke mensen en maakt er live een eenvoudige tekening van.

(Het antwoord van mijn tienjarige dochter op de vraag van haar leraar wat mijn beroep is.)

ZELFS PRESIDENTEN DROEDELLEN

Sunni Brown, een van de grondleggers van het visueel denken, kun je wel de ambassadeur van het droedelen noemen. Ze omschrijft het als een krachtige techniek en geeft het volgende definitie: 'Spontane krabbels of schetsen maken die je helpen nadenken.'

Ze geeft aan dat veel intellectuele en innovatieve doorbraken er vermoedelijk nooit gekomen zouden zijn als iemand niet schijnbaar gedachteloos had zitten krabbelen. Uit onderzoek blijkt dat

veel wetenschappers, visionairen – en zelfs presidenten – tekenen tijdens vergaderingen om geconcentreerd te blijven of om beter te kunnen nadenken.

Een tijdje geleden werd nog maar eens duidelijk hoe waardevol droedelen kan zijn. De eigenzinnige schetsen van voormalig Amerikaans president Barack Obama, die hij met potlood op het briefpapier van het Witte Huis maakte, werden verkocht voor maar liefst 11.113 Amerikaanse dollar.

Wist je dat?

Toen papier nog schaars was, gebruikten monniken in Europese kloosters in de twaalfde eeuw ingewikkelde tekeningen om geïllustreerde, verlichte manuscripten op velijn of perkament voor te bereiden. Wetenschappers gebruikten vroeger en gebruiken nu nog steeds tekenen als een manier om dingen te ontdekken, begrijpen en verklaren.